

ІНТЕРАКТИВНІ ФУНКЦІЇ YET В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У статті пропонується дискурсивний підхід до визначення інтерактивних функцій темпорального маркера yet. Робиться висновок, що інформативний потенціал yet розкривається на дискурсивному рівні, що дозволяє цій мовній одиниці бути ефективним стратегічним засобом.

Ключові слова: темпоральний маркер, дискурсивний маркер, інформативний оператор, службове слово, катафоричний зв'язок, комунікативні стратегії та тактики.

The article offers a discourse approach to revealing interactive functions of the temporal marker "yet". The conclusion is made that informative value of "yet" is revealed on discourse level thus making this language unit an effective strategic device.

Key words: temporal marker, discourse marker, informative operator, function word, cataphoric correlation, communicative strategies and tactics.

Розуміння комунікації як цілеспрямованого процесу передачі інформації [4, с. 28] висуває на передній план необхідність вивчення інформативного потенціалу мовних одиниць, серед яких особливе місце посідають такі мовні засоби, що здатні збагачувати дискурс релевантною імпліцитною інформацією. Це, насамперед, службові мовні одиниці, що за визначенням не можуть бути носіями семантичного значення в класичному розумінні цього терміну, оскільки позбавленні номінативно-референційної віднесеності. Важливе місце серед таких мовних одиниць англійської мови належить темпоральним маркерам *already*, *still* та *yet*. **Об'єктом** дослідження в статті є темпоральний маркер англійської мови *yet*. **Предмет** дослідження становлять дискурсивні функції *yet*. Основною **метою** цієї статті є визначення ролі темпорального маркера *yet* як засобу передачі комунікативних смислів у процесі інтеракції. Поставлена мета передбачає розв'язання наступних **завдань**: виявлення компонентів значення, що складають семантичну структуру мовної одиниці *yet*, дослідження її прагматичних і функціональних характеристик, з'ясування інтерактивних особливостей аналізованої мовної одиниці. **Актуальність** обраної теми полягає в антропоцентричному підході до аналізу мовних одиниць, що зумовлює необхідність вивчення умов функціонування засобів передачі суб'єктивної інформації в дискурсі. **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що в ньому на підставі сучасних методик лінгвістичного аналізу розкривається роль мовної одиниці *yet* як компоненту реалізації інтенції мовця. **Матеріалом** дослідження слугували фрагменти художнього дискурсу, узяті із прозових творів сучасних англомовних письменників.

Завдяки своїм інтерактивним властивостям службові слова зі значенням темпоральності, до яких належить і мовна одиниця *yet*, відносяться в сучасній лінгвістиці до функціонального розряду дискурсивних маркерів, де термін "дискурсивний" визначає основну сферу дії цих мовних одиниць, а термін "маркер" вказує на типи відносин, що вони експлікують. Зазначений термін був уперше запропонований для аналізу неномінативних засобів когерентності в діалогічному дискурсі [5; 7; 8]. Ми розглядаємо дискурсивні маркери як такі службові мовні одиниці, що не тільки слугують засобами дискурсивної когерентності, але й виконують у дискурсі важливу функцію маркерів надання семантичної й прагматичної суб'єктивної імпліцитної інформації, впливаючи, таким чином, на інформаційний зміст дискурсу. Для з'ясування цього положення звернемося до прикладу з темпоральним маркером *yet*:

Cindy lowered the phone in her hand and stared at Elvis who was waiting for her at the front door. "No. I haven't been out yet. I was about to take the dog for a walk when you called" [12, p. 273].

У висловленні *I haven't been out yet* темпоральний маркер *yet* виконує функцію своєрідного інформативного оператора, оскільки вводить у дискурс додаткову пропозицію: *I will be out later*. Ця додаткова інформація не знаходить свого експліцитного вираження в тексті, але підтверджується наступним висловленням (*I was about to take the dog for a walk when you called*) і добре розуміється реципієнтом повідомлення завдяки мовній одиниці *yet*. Таким чином, основна функція *yet* у даному випадку – шляхом співвіднесення експліцитної та імпліцитної пропозицій збагачувати дискурс додатковою інформацією, що й робить цей темпоральний маркер високоінформативною мовною одиницею. Графічно сфера дії *yet* матиме наступний вигляд (імпліцитна пропозиція позначена пунктиром):

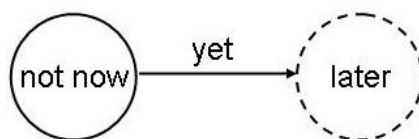

Рис. 1. Сфера дії темпорального маркера *yet*.

У сучасній функціонально і комунікативно зорієнтованій лінгвістиці загальноновизнаною стала теза про те, що дослідження сутності, природи й організації найважливішої категорії людського спілкування – дискурсу – неможливе без звернення до семантичних і прагматичних особливостей слів, які формують його структуру, визначають його плин і природа яких є виключно (або переважно) комунікативною [1, с. 102]. До подібних елементів відноситься й англійська мовна одиниця *yet*, яка традиційно належить до класу прислівників, тобто до класу слів з яскраво вираженими номінативно-референційними характеристиками, що мають виконувати в реченні певну синтаксичну функцію. Однак у наведеному висловленні темпоральний маркер *yet* за своїми функціональними характеристиками не може відноситись до класу повнозначних мовних одиниць (прикметників), оскільки, по-перше, позбавлений номінативно-референційного значення, а по-друге, не виконує в реченні жодної синтаксичної функції. Загальновідомим критерієм з'ясування синтаксичної функції мовної одиниці в реченні є можливість постановки питання, але в даному випадку цей критерій не працює, оскільки до речення з *yet* неможливо задати питання, наприклад, *When?* або *How long?*. Таким чином, за семантико-функціональними характеристиками аналізовану мовну одиницю не можна вважати прислівником на підставі того факту, що вона не має із класом прислівників нічого спільного, оскільки не відповідає семантичному та синтаксичному критеріям частиномовної належності до лексико-граматичному класу прислівників. Аналогічний тест також свідчить на користь того факту, що до класу прислівників не можуть належати деякі мовні одиниці зі значенням темпоральності, наприклад, *already*, *still*, *at last*, *so far*. Усі зазначені одиниці належать до класу службових слів, а саме, темпоральних часток, які є неномінативними мовними одиницями. Основна функція *yet* (як і інших темпоральних маркерів зазначеної групи) реалізується на дискурсивному рівні, оскільки, як було доведено вище, ця мовна одиниця насичує дискурс імпліцитною інформацією.

Той факт, що темпоральний маркер *yet* позбавлений номінативно-референційного значення, не є підставою для висновку, що ця мовна одиниця взагалі позбавлена значення, оскільки його семантика виявляється шляхом логічної операції кореляції: ця мовна одиниця здатна на дискурсивному рівні співвідносити експліцитну та імпліцитну пропозиції, що й робить її інформативною мовною одиницею. Така унікальна можливість додавати до дискурсу імпліцитну інформацію характерна також для мовних одиниць *already*, *still*, *at last*, *so far*, які за нашою класифікацією відносяться до темпоральних часток, оскільки в їхній семантичній структурі завжди присутній семантичний компонент

“зміна в часі”. Присутність інваріантного компонента “зміна в часі” у семантичній структурі всіх темпоральних часток уможливорює об’єднання цих мовних одиниць в одну семантично-функціональну групу.

Отже, висловлення *I haven't been out yet* акцентує увагу реципієнта повідомлення не тільки на ситуації, що має місце зараз, але й на ситуації, що буде мати місце в майбутньому. Якщо вилучити темпоральний маркер *yet* із наведеного висловлення, то важлива частина інформації зникне. Необхідність включення *yet* у висловлення виникає тоді, коли адресант повідомлення вважає за необхідне довести до реципієнта інформацію про стан речей не тільки в конкретний момент (як правило, на це вказує форма дієслова), але й в інший момент у майбутньому, коли стан речей буде (на думку мовця) іншим. Таким чином, семантичний зміст *yet* визначається як “майбутня зміна”. Семантичне значення цієї темпоральної частки пов’язане з відношенням мовця до свого мовленнєвого продукту. Відповідно, вживання *yet* у дискурсі не має безпосереднього відношення до часової форми дієслова, оскільки виражає ставлення мовця до події, що матиме місце, у той час як часова форма дієслова вказує на локалізацію висловлення в часовому фреймі [2, с. 38].

Отже, темпоральний маркер *yet* має проспективну (прямонаправлену) сферу дії, оскільки імплікує майбутню зміну в стані речей і виступає в дискурсі як засіб реалізації катафоричних [10, р. 16] текстуальних зв’язків. Найчастіше *yet* вживається в контексті заперечних або запитальних висловлень, але трапляються й інші випадки, що підтверджує той факт, що функціонування цієї мовної одиниці в дискурсі зумовлене, перш за все, комунікативними потребами учасників спілкування.

Розглянемо сферу дії темпорального маркера *yet* в наступному прикладі:

“I wasn't checking on you yesterday. I just wanted to tell you where we were meeting for dinner.”

“I know. I'm teasing.”

“We haven't gotten to the laughing-about-it stage yet,” I inform him.

“Right, tell me when we get there.”

“You'll be the first to know” [14, р. 109].

У наведеному фрагменті дискурсу висловлення *We haven't gotten to the laughing-about-it stage yet* містить натяк на той факт, що продуцент (молода одружена жінка) не хоче, щоб персонаж (який залицяється до неї) вважав, що їхні стосунки настільки неформальні, що він може дозволити собі жартувати з неї. За рахунок вживання *yet* категоричність цього висловлення дещо пом’якшується, оскільки на дискурсивному рівні цей темпоральний маркер вводить імпліцитну пропозицію *We may get to this stage in the future*. Таким чином, у даному випадку *yet* виступає як основний компонент реалізації стратегії хеджингу [6, р. 16], а його інтерактивна функція полягає в пом’якшенні негативного перлокутивного ефекту, що може виникнути в реципієнта від занадто категоричного твердження.

У наступному прикладі мовна одиниця *yet* виступає як компонент аргументативної стратегії:

“I've never heard Jack so angry, Sam. If I had any idea something like this could happen... Oh, God, what did I do? This is all my fault, all of it.”

“Let us remember that we don't know what happened yet” [14, р. 241].

Останнє висловлення цього фрагменту співвідноситься за рахунок *yet* з імпліцитною пропозицією *Sooner or later we will know what happened* і вживається мовцем із метою підтримання персонажу в тяжку для неї хвилину, дати їй зрозуміти, що раптова смерть кращої подруги – не її провина, що в майбутньому, коли поліція з’ясує причину смерті, це стане зрозумілим. Мовець удається до мовленнєвої тактики розраду, що в даному випадку стає складовою аргументативної стратегії.

Як уже зазначалось вище, вживання *yet* в англійській мові не зводиться лише до негативних або запитальних конструкцій. Звернемось до прикладу:

“What about Julia?” Cindy interrupted.

“Julia?” Leigh scoffed. “Julia has yet to honor us with her presence” [12, p. 33].

У даному випадку на семантичне значення майбутньої зміни, що є базовим для *yet*, нашаровується прагматичне значення впевненості мовця щодо очікуваної зміни, яке робить висловлення *Julia has yet to honor us with her presence* не тільки іронічним, але й за рахунок вживання *yet* компонентом імпліцитної тактики негативної оцінки поведінки Джулії, яка дозволяє собі запізнюватись. Прихована тактика негативної оцінки стає складовою стратегії хеджингу.

Вживання *yet* в запитальних реченнях є досить типовим для англійської мови. Традиційно вважається, що загальні питання з *yet*, на які можна відповісти *yes* або *no*, мають за мету запит інформації, індикатором чого і є зазначена мовна одиниця [9, p. 78]. На наш погляд, запит інформації в цьому випадку здійснюється за рахунок структури висловлення, у той час як *yet* виступає як іллокутивний індикатор прихованих стратегій і тактик. Розглянемо наступний приклад:

7.45 p.m. Humph. Was Tom.

“Have you voted yet?”

“Actually, I was on my way,” I said.

“Oh yes. To which voting station?”

“The one round the corner.”

Hate it when Tom gets like this. Just because he used to be a member of Red Wedge and go round singing ‘Sing If You’re Glad to be Gay’ in a morbid voice, there is no need for him to behave like the Spanish Inquisition [11, p. 204].

Механізм дії одиниці *yet* у даному випадку можна пояснити тим, що, як вже зазначалось, у її семантичній структурі присутній компонент “зміна в майбутньому”, що надає їй змогу визначати іллокутивну силу мовленнєвого акту. У наведеному прикладі маркер *yet* виступає в якості маркера реалізації прихованої стратегії спонування, оскільки транспонує запитальне висловлення в непрямий мовленнєвий акт-директив [3, с. 442]: *I want you to vote*, що робить його компонентом стратегії хеджингу. Адресант (Том) обирає стратегію хеджингу з метою зменшення своєї відповідальності за спонування адресата до певної дії, що дозволяє йому зберегти обличчя під час мовленнєвої взаємодії, але адресат (Бріджит, яка в пізню годину ще й досі не проголосувала!) добре розуміє, що на неї здійснюється тиск, про що свідчить її порівняння спонукальної стратегії Тома з методами іспанської інквізиції.

У діалогічному дискурсі досить часто зустрічається стисла відповідь *not yet*, що є еліптичним висловленням – негативною відповіддю на загальні запитання. Темпоральний маркер *yet* в таких випадках стає іллокутивним показником інтенції мовця, наприклад:

“If you leave, we’ll just follow,” Plant said as he stood from his slouch position and took a step closer. “You don’t want us on campus, do you?”

“Are you threatening me?” Kyle asked. The sweat was back, now in the pits of his arms, and despite the arctic air a bead or two ran down his ribs.

“Not yet,” Plant said with a smirk [13, p. 7.]

У наданому фрагменті діалогічного дискурсу *yet* є іллокутивним показником мовленнєвого акту-менасиву [3, с. 439]. Вживання *yet* у цьому випадку надає мовцю можливість здійснити погрозу: попередити про можливі негативні наслідки відмови Кайла співпрацювати з ними.

Аналіз функцій *yet* в дискурсі дозволяє зробити наступні **висновки**: інваріантний компонент “майбутня зміна”, що визначає значення темпорального маркера *yet*, дозволяє цій мовній одиниці функціонувати в дискурсі як засіб передачі імпліцитної інформації та бути показником прихованої інтенції мовця, а також грати важливу роль у реалізації мовленнєвих стратегій і тактик.

Перспективи подальшого дослідження полягають у з'ясуванні інтерактивних функцій інших службових слів, що вживаються як дискурсивні маркери, в англomовному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія] / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів: ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Дилтс Р. Фокусы языка. Изменение убеждений с помощью НЛП / Роберт Дилтс; [пер. с англ. А. Анистратенко]. – СПб: Питер, 2000. – 320 с.
3. Почепцов Г.Г. Избранные труды по лингвистике: [монография] / Георгий Георгиевич Почепцов; сост., общ. ред. и вступ. статья: Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. – 556 с.
4. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації: [підручник] / Олена Олександрівна Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
5. Blakemore D. Discourse and Relevance Theory / Diana Blakemore // The Handbook of Discourse Analysis / [eds. Deborah Schiffrin, Deborah Tannen and Heidi E. Hamilton]. – Malden: Blackwell Publishing, 2003. – P.100–118.
6. Channell J. Vague Language / Joanna Channell. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 226 p.
7. Frazer B. Discourse Markers Across Language / Bruce Frazer // Pragmatics and Language Learning: Monograph Series – University of Illinois. – 1993. – Vol. 4, P.1–16.
8. Schiffrin D. Discourse Markers / Deborah Schiffrin. – N.Y.: Cambridge University Press, 1996. – 364 p.
9. Swan M. How English Works / Swan Michael, Catherine Walter. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1997. – 358 p.
10. Trask R.L. Language and Linguistics: The Key Concepts / R.L. Trask. – [2nd edition]. – N.Y.: Routledge, 2007. – 367 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

11. Fielding H. The Edge of Reason / Helen Fielding. – L.: Picador, 2000. – 422 p.
12. Fielding J. Lost / Joy Fielding. – N.Y.: Pocket Books, 2005. – 421 p.
13. Grisham J. The Associate / John Grisham. – N.Y.: A Dell Book, 2009. – 434 p.
14. Listfield E. Best Intentions / Emily Listfield. – N.Y.: Washington Square Press, 2009. – 340 p.